

Барномаи таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020-2030

1. МУҚАРРАТОТИ УМУМӢ

1. Тибқи муқаррароти Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон давлати соҳибхатиёр, демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ ва ягона буда, инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ арзиши олий эътироф карда шудааст. Ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандро давлат эътироф, риоя ва ҳифз менамояд. Яке аз хусусиятҳои хоси давлати ҳуқуқбунёд мавҷудияти сатҳи баланди фарҳанги ҳуқуқии шаҳрвандон мебошад.
2. Низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар масъалаҳои татбиқи мусоид, самаранок ва ҳимояи бозэтимоди ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд бояд ба стандартҳои байналмилалӣ мутобиқ бошад.
3. Зарурати қабули Барномаи таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020-2030 (минбаъд Барнома) аз паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат аз 26 декабри соли 2018, инчунин Консепсияи сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2028, ки бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 феввали соли 2018, №1005 тасдиқ гардидааст, бармеояд.
4. Баланд бардоштани сатҳи маърифати ҳуқуқӣ, таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳсуб ёфта, тавассути фаъолияти мақомоти давлатӣ, ташкилотҳо, шаҳрвандон ва ҷалби воситаҳои ахбори омма амалӣ мегардад.
5. Сатҳи баланди маърифати ҳуқуқӣ ва тарғиби ҳуқуқӣ шароит фароҳам меорад, ки шаҳрвандон аз ҳуқуқҳои худ истифода баранд, масъулият дошта бошанд ва ба имкониятҳои баробар, аз ҷумла имкониятҳои ҳуқуқӣ тавассути волоияти қонун дастрасӣ дошта бошанд, ки ҷиҳати расидани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳадафҳои ворид шудан ба қатори давлатҳои пешрафтаи ҷаҳонӣ мусоидат намояд.
6. Таълим ва тарбияи ҳуқуқӣ қузъи ҷудонашавандаи сиёсати ҳуқуқии давлат буда, дар робита бо тарбияи сиёсӣ, ахлоқӣ, меҳнатӣ, эстетикӣ ва намудҳои дигари тарбияи инсон бояд анҷом дода шавад. Тарбияи ҳуқуқӣ бо дар назар доштани арзишҳои ахлоқӣ, фарҳанги миллий, мероси таърихӣ, одату арзишҳои миллий ба амал бароварда мешавад. Дар ин раванд, диққати махсус ба интиҳоби мушаххаси гурӯҳҳои аҳолии, ки бо сабаби дар сатҳи паст будани маърифат ва шуури ҳуқуқӣ ё надоштани имконияти гирифтани иттилооти ҳуқуқӣ дар ҳолати осебпазир қарор доранд, бояд равона гардад.
7. Дар Барнома хусусиятҳои фарҳангӣ, таърихӣ, гендерӣ ва паҳлуҳои дигари рушди ҷомеаи муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон, уҳдадорҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқии инсон ва натиҷаҳои, ки рушди устувори давлатро таъмин менамояд, ба инобат гирифта шудаанд.
8. Барнома бо дар назар доштани таҷрибаи давлатҳои пешқадам, дар асоси стандартҳои ҷаҳонӣ моделҳои самарабахши таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон таҳия гардидааст.

2. ТАҲЛИЛИ ВАЗЪИ КУНУНӢ

9. Сиёсати давлатӣ дар самти баланд бардоштани маърифати ҳуқуқӣ ва таълиму тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон дар асоси санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, аз ҷумла фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 9 апрели соли 1997, № 691 "Дар бораи сиёсати ҳуқуқӣ ва таъмини тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон", қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22 августи соли 1997, №383 "Дар бораи баъзе чораҳои беҳтар намудани тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон ва кори ҳуқуқӣ дар ҷумҳурӣ", қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 марти соли 2006, № 94 "Дар бораи тасдиқи Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон" ва фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 феввали соли 2018, №1005 "Дар бораи Консепсияи сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2028" амалӣ карда мешавад.
10. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, қатъи назар аз миллат, наҷод, ҷинс, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, таҳсил, молу мулк ва ҳолатҳои дигар, ҳуқуқӣ дастрасӣ ба иттилоотро доранд, ки ба манфиати онҳо дахл дорад, инчунин имконияти истифодаи дастовардҳои соҳаи ҳуқуқро доранд.
11. Аз соли 2009 дар назди Вазорати адлия маҳзани мутамаркази иттилоотии ҳуқуқии "Адлия" бо забонҳои давлатӣ ва русӣ амал менамояд, ки мақсад ва вазифаҳои асосии он таъмин ва дастрасии санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ба мақомоти давлатӣ, ташкилотҳо ва шаҳрвандон мебошад.
12. Айни замон сиёсати давлатӣ дар соҳаи баланд бардоштани маърифати ҳуқуқӣ ва таълиму тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон дар асоси Барномаи таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2009-2019 амалӣ гардида истодааст. Аз ин лиҳоз, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Барномаи таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020-2030-ро бо дар назар доштани пешрафти ҷомеа ва рушди илму техникаи муосир таҳия ва қабул менамояд.
13. Ҳамзамон, таҳлили ҳолати муосири фарҳанги ҳуқуқӣ нишон медиҳад, ки дар ин самт ба инобат гирифтани шароити иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва тамоюлҳои нав зарур аст. Бо мақсади бартараф намудани мушкилоти маҷмӯӣ дар татбиқи сиёсати давлатӣ дар самти маърифатнокии ҳуқуқӣ зарурати тағйир додани муносибатҳо мавҷуд аст. Дар робита бо ин нақши ҷомеаи шаҳрвандӣ дар маърифатнокии ҳуқуқӣ ва фаъолияти маърифатпарварии хусусияти иттилоотӣ-ташвиқоти дошта бояд баланд бардошта шавад, зеро имрӯз ташаққули сатҳи баланди маърифатнокии ҳуқуқӣ бе иштироки фаъолони ҷомеаи шаҳрвандӣ, тамоми хизматчиёни давлатӣ ва ҷомеаи ҳуқуқшиносони ҷумҳурӣ номумкин аст. Аз ин рӯ, дар ин самт тағйироти куллий, ки дигаркунии ҷиддии модели институтсионалиро дар татбиқи сиёсати маърифатнокии ҳуқуқӣ талаб менамояд, зарур аст. Ҳамчунин маърифатнокии ҳуқуқӣ бояд талаботи гурӯҳҳои мақсаднокро ба инобат гирифта, расмиёти баҳодидиҳои сифат ва натиҷанокии ин фаъолиятро пешбинӣ намояд.
14. Дар замони муосир муҳимтарин роҳи баланд бардоштани сатҳи фарҳанги ҳуқуқии шаҳрвандон ин баланд бардоштани маърифатнокии онҳо ва истифодаи имкониятҳои онҳо дар ҷустани чораҳои ҳуқуқӣ ҳангоми танзими низоъҳои ҷамъиятӣ мебошад. Бахусус дониш ва фаҳмидани самаранокии расмиёти ғайрисудӣ ва тосудии танзими бахсҳо рафтори махсусро оид ба амалигардонии воситаҳои ҳуқуқӣ дар ҷомеа ташаққул хоҳад дод. Дар натиҷа тафаккури ҳуқуқии ҷомеа ташаққул ёфта, дар навбати худ нигоҳи ҷомеаи Тоҷикистонро куллан тағйир медиҳад. Аз ин лиҳоз тарғиби воситаи механизмҳои ҳуқуқӣ дар ҳаёти ҳаррӯзаи ҷомеа бояд яке аз вазифаҳои муҳими сиёсати давлатӣ дар соҳаи маърифатнокии ҳуқуқӣ гардад.
15. Ҳамин тавр, баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқии шаҳрвандон дар заминаи муносибатҳои пайвастаи низомнок натиҷаи самаранок медиҳад.

3. МАҚСАД, ВАЗИФА ВА ПРИНЦИПҲО

16. Мақсади асосии Барнома аз инҳо иборатанд:
 - риояи Конституция ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ташаққули ҳисси масъулиятшиносӣ ва ватандӯстӣ;
 - баланд бардоштани сатҳи маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон;
 - таъмини дастрасии тарзу усулҳои қонунӣ ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд;
 - тарғиби арзишҳои демократӣ, дарк намудани ягонагии ҳуқуқ, озодӣ ва вазифаҳои асосии инсон ва шаҳрванд, таъмини иштироки фаъоли аҳолии дар ҳаёти сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон;
 - мустақкам намудани институти ҳуқуқии инсон, муносибати эътиромона бо он;
 - баланд бардоштани мақоми қонун, тарбияи шаҳрвандон дар руҳияи эътиром нисбат ба он ва аз байн бурдани ҳечангории (нигилизии) ҳуқуқӣ;
 - байни шаҳрвандон ташаққул додани низоми устувори рафтори ҳуқуқӣ, оштинопазирӣ нисбат ба ҳама гуна ҳуқуқвайронкунӣ ва ноғузирии масъулияти ҳуқуқӣ;
 - баланд бардоштани боварии аҳолии ба фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ;
 - ҳамоҳангсозии фаъолияти тамоми субъектони тарғиб ва ташвиқи ҳуқуқӣ;
 - ташкил намудани механизми самаранокии ҳамкории давлат ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар самти таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон;
 - ҷиҳати баланд бардоштани сатҳи дониш ва фарҳанги ҳуқуқии шаҳрвандон истифодаи иқтисодӣ илмӣ фарҳангии ҷомеа.
17. Ҷиҳати ноил гардидан ба мақсадҳои Барнома иҷрои вазифаҳои зерин зарур аст:
 - пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо;
 - баланд бардоштани самаранокии тарғибу ташвиқи ҳуқуқӣ;

- баланд бардоштани самараноки фаъолияти мақомоти давлатӣ дар самти тарғибу ташвиқи ҳуқуқӣ;
- ташаққули малакаи муайян намудани мавқеи ҳуқуқии шаҳрвандон барои ҳалли масъалаҳои ҳуқуқии ба вучуд омада;
- таъмини мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти иҷроияи марказии ҳокимияти давлатӣ, бахусус мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо маводи иттилоотӣ- ҳуқуқӣ;
- ба таври васеъ ба аҳолии дастрас намудани санадҳои меъёрии ҳуқуқии қабулгардида;
- таъсис додани сомонҳои ягонаи милли бо ҷойгир кардани санадҳои меъёрии ҳуқуқии хусусияти умумихатмидоштаи Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- тақмил додани механизми коркарди муроҷиати шахсонӣ воқеӣ ва ҳуқуқӣ ҳамчун унсурҳои муҳими баланд бардоштани таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон дар асоси ворид кардани дастовардҳои нави илму технология, пурзӯр кардани назорати ҷамъиятӣ;
- баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқии роҳбарони ташкилотҳои новобаста аз шакли моликият, кормандони мақомоти давлатӣ ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ;
- баланд бардоштани таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон, аз ҷумла, кӯдакону наврасон, ҷавонону донишҷӯён, хизматчиёни давлатӣ ва шахсонӣ ба онҳо баробаркардашуда;
- истифодаи самараноки воситаҳои ахбори омма ва ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти давлатӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар раванди таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон;
- ба роҳ мондани таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон бо дар назар доштани хусусиятҳои таърихӣ, фарҳангӣ, милли ва дигарҳо;
- ба таълим ва тарбияи ҳуқуқӣ фаро гирифтани тамоми гурӯҳҳои аҳолии бо дар назар доштани синну сол, касб ва хусусиятҳои дигар дар заминаи нақшаҳои дарозмуддати ҷораниҳои ҳуқуқӣ;
- коркард ва татбиқи шаклҳои нави таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- коркард намудани барнома ва нақшаҳои нави таълим ва тарбияи ҳуқуқӣ дар муассисаҳои таълимӣ;
- амалӣ намудани сиёсати дарҳои кушод ҷиҳати дастрасӣ ба қонунгузории амалкунанда ва сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

18. Барнома дар асоси принципҳои зерин амалӣ карда мешавад:

- қонуният;
- адолат, инсондӯстӣ, баробарӣ ва ҳамкорӣ;
- муттаҳидӣ ва ягонагии таълим ва тарбияи ҳуқуқӣ;
- мустақамии фарҳанги ҳуқуқӣ озодиҳои инсон ва шаҳрвандон, ки арзиши олии доништа мешавад;
- риоя намудани тавозуни манфиати шахс, ҷамъият ва давлат;
- ватандӯстӣ.

4. НИЗОМИ ТАЪЛИМУ ТАРБИЯИ ҲУҚУҚӢ

19. Низомии ягонаи таълиму тарбияи ҳуқуқӣ ба стандартҳои ягонаи сифат, муносибати инфиродӣ, ки манфиатҳои инсон ва шаҳрванд, мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва субъектҳои соҳибкориро ба назар мегирад, бояд асос ёбад.

20. Ҷораниҳои оид ба баланд бардоштани таълиму тарбияи ҳуқуқии аҳолии барои ҳамаи шаҳрвандон бояд хусусияти маълумоти умумӣ дошта бошанд. Дар баробари ин, онҳо бояд хусусияти дақиқ дошта, ба категорияҳои муайяни аҳолии (бо дар назар доштани синну сол, ҷинс, қобилияти ҷисмонӣ ва ғайра) нигаронида шаванд. Мутаносибан низомии маърифати ҳуқуқӣ бояд ба талаботи гурӯҳҳои алоҳидаи аҳолии, аз ҷумла кӯдакон, занон, нафақахӯрон, маъюбон, шахсонӣ камбизоат, аҳолии деҳот, муҳоҷирон, шахсонӣ, ки дар муассисаҳои системаи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ қарор доранд ва дигарон ҷавобгӯӣ бошанд.

21. Барои густириши муқола ба аҳолии ва аз ҷониби онҳо дарк кардани моҳияти ҷораниҳои оид ба таълиму тарбияи ҳуқуқӣ таҳия намудани усулҳои пешрафта ва муосир хеле муҳим мебошад.

22. Аз ин лиҳоз, таълиму тарбияи ҳуқуқӣ бояд ба усулҳои зерин асос ёбад:

- рӯ овардан ба арзишҳои умуминсонӣ ва ҳадафҳои олии гуманизм;
- ба роҳ мондани ҳамкорӣ;
- мустақилияти субъектҳои таълиму тарбияи ҳуқуқӣ;
- рӯ овардан ба аҳолии, дастрас будан ба аудиторияи мушаххас ва воқуниш ба талаботи он;
- инноватсионӣ ва эҷодкорона будани таълиму тарбияи ҳуқуқӣ;
- мониторинг ва назорати ҷараёни таълиму тарбияи ҳуқуқӣ.

23. Низомии таълиму тарбияи ҳуқуқӣ аз иттилоотии ҳуқуқӣ, машваратдиҳии ҳуқуқӣ ва расонидани ёрии ҳуқуқӣ, таълими ҳуқуқӣ, тарғибу ташвиқи ҳуқуқӣ, ҷалби шаҳрвандон дар раванди қабули санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, муҳимияти механизмҳои ҳуқуқӣ иборат аст.

24. Иттилоотии ҳуқуқӣ метавонад ба тарзу усулҳои гуногун амалӣ карда шавад, аз ҷумла:

- брошюраҳо, ки ба мавзӯҳои алоҳидаи ҳуқуқӣ бахшида шудаанд (маводи тақсимоӣ бояд дар ҷойҳои дастрасии умум, инчунин дар ҷойҳои, ки гурӯҳҳои мақсаднок ҷамъ меоянд, аз ҷумла муассисаҳои таълимӣ, мақомоти давлатӣ, муассисаҳои илмӣ ва дигар ҷойҳои паҳн карда мешаванд);

- интишори мунтазами мақолаҳо ва лавҳаҳо (рубрика) дар рӯнома ва маҷаллаҳо оид ба масъалаҳои ҳуқуқӣ (таваҷҷути рӯномаю маҷаллаҳо бояд фаъолияти дахлдори фаҳмондадиҳии моҳияти масъалаҳои ҳалнашудаи мавҷуда дар соҳаҳои гуногуни ҳуқуқӣ ба роҳ монда шавад, инчунин оид ба навоарӣ ва тағйири иловаҳо ба қонунгузорӣ бо мақсади роҳ надодан ба шарҳи нодуруст аз ҷониби аҳолии);

- маводе, ки ба воситаи сомонҳои интернетӣ ва шабакаҳои иҷтимоӣ паҳн мегарданд (ташкил кардани сомонҳои таълимӣ дар мавзӯҳои ҳуқуқӣ барои гурӯҳҳои ҳарчи бештари мақсаднокӣ аҳолии. Мавод бояд вобаста ба сатҳи мушкilotи пешниҳоди иттилоот ва аудиторияи мақсаднок фарқ намоёнд);

- барномаҳои телевизионӣ ва радио бо мундариҷаи қавии ҳуқуқӣ ва иттилоотӣ дар ҷорчӯбаи формати телевизионӣ метавонад ҷунин усулҳо, ба монанди роликҳои иҷтимоӣ дар бораи барномаҳои ёрии ҳуқуқӣ, барномаҳо оид ба баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳолии, намоишномаҳои таҷрибаи судӣ, ки кирдорҳои ҳуқуқвайронкунии ва оқибатҳои онҳоро инъикос менамоёнд, филмҳо ва силсилафилмҳо, ки ба масъалаҳои ҳуқуқӣ равона гардидаанд.

25. Ҷангоми ташкил намудани фаъолият оид ба машварати ҳуқуқӣ ва расонидани ёрии ҳуқуқӣ зарур аст, ки восита ва талаботи кишрҳои гуногуни аҳолии ва ба принципҳои Барнома мутобик бошанд. Машварати ҳуқуқӣ ва расонидани ёрии ҳуқуқӣ бояд бо роҳҳои зерин амалӣ карда шаванд:

- расонидани ёрии ҳуқуқии аз ҷониби давлат қафолатдодашуда;

- таъсис додани хатҳои маълумотдиҳии телефонӣ, ки оид ба қонунгузорӣ ва хизматрасонии ҳуқуқӣ иттилоот пешкаш менамоёнд (ҷорӣ намудани хатҳои алоқаи маълумотдиҳӣ, ки операторони он хусусияти мушкilotи муроҷиаткунандаро таҳлил карда тавонанд, маълумоти умумиро оид ба роҳҳои ҳалли он пешкаш намоёнд ва ё ба мақомот ва ташкилотҳои дахлдор раван намоёнд);

- дар порталҳои махсуси ҳуқуқии шабакаи Интернет ҷойгир намудани дастур ва тафсири оид ба қонунгузорӣ барои аҳолии. Дар сомонҳои мақомоти давлатӣ, ба ғайр аз фасли алоқаи бозгашт, бояд фасли саволҳои мунтазам додашавандаро дошта бошанд, ки шаҳрванд ба саволи худ тавонад бе интизор шудани посух аз тарафи мақомоти давлатӣ, ҷавоб гирад;

- гузаронидани семинарҳо, курсҳои омӯзишии махсуси роӣгон оид ба масъалаҳои гуногуни ҳуқуқӣ. Усули мазкур маҷмӯи васеи ҳама гуна машварат, семинар, тренинғҳо дар бар мегирад, ки дар ҷойҳои ҷамъиятӣ, инчунин бо воситаи шабакаи Интернет гузаронида мешаванд.

26. Нақши асосӣ дар амалигардонии сиёсати давлатӣ дар самти машварат ва ёрии ҳуқуқӣ ба мақомоти адлия вогузор гардидааст, ки айни замон яке аз самтҳои фаъолият ба ин нигаронида шудааст.

27. Барои гурӯҳҳои мақсаднок, ки ниёз ба машварат ва ёрии ҳуқуқӣ доранд, таъсис додани марказҳо, ки ба онҳо роӣгон хизмат мерасонанд зарур аст.

28. Дар доираи барномаҳои таълимии муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва миёнаи умумӣ (кӯдакистон, синфҳои ибтидоӣ, умумии асосӣ, миёнаи умумӣ ва таълими калонсолон) дар тафаккури таълимгирандагон фаҳмиши ҳуқуқӣ бояд ташаққул дода шавад. Ба муассисаҳои таълимӣ на танҳо намоёндагони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, балки намоёндагони иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва бахши хусусӣ (ташкилотҳои, ки хизматрасонии ҳуқуқиро иҷро мекунанд) зарур аст, таширф оранд.

29. Дар сатҳи таҳсилоти миёнаи ва олии касбӣ интиҳоб ва ҷорӣ намудани фанҳои, ки дониш ва малакаро дар самти фарҳанги ҳуқуқӣ ва зиддикорупсионӣ ба

таълимгирандагон ташаккули меҳнат, таълим ва маълумоти ҳар як шаҳрванд расонидани сиёсати ҳуқуқии давлат дар шакли фаҳмо ва дастрас, ки барои ҳама яқхел қабул ва фаҳмида шавад, то ки ӯ тавонад онро барои ҳимояи ҳуқуқ, озодӣ ва манфиатҳои қонуниаш истифода намояд.

30. Дар факултетҳои ҳуқуқшиносии муассисаҳои таҳсилоти олиии касбӣ таъсис додани клиникаҳои ҳуқуқӣ ҷиҳати пешниҳод намудани машарат ва ёрии ҳуқуқии роӣгон.

31. Тарғибу ташвиқи ҳуқуқӣ - кӯшиши ба маълумоти ҳар як шаҳрванд расонидани сиёсати ҳуқуқии давлат дар шакли фаҳмо ва дастрас, ки барои ҳама яқхел қабул ва фаҳмида шавад, то ки ӯ тавонад онро барои ҳимояи ҳуқуқ, озодӣ ва манфиатҳои қонуниаш истифода намояд.

32. Тарғибу ташвиқи ҳуқуқӣ бояд яке аз воситаҳои муҳими таъсирбахши мақсаднок ва ба таври оммавӣ баланд бардоштани таълиму тарбияи ҳуқуқӣ ва фарҳанги ҳуқуқии шаҳрвандон гардад.

33. Ба роҳ мондани корҳои таблиғоти ҳуқуқӣ ба таври васеъ дар тамоми соҳаҳои ҳаёти инсон тавассути бунёди низоми муваффақ ва динамикии бо иттилоот мусаллаҳ, ки дар он субъект ва объекти идоракунӣ, функсияҳои онҳо, мақсадҳои асосӣ ва миёнамуҳлат, воситаҳои муносиби расидан ба онҳо возеҳ муайян мешаванд.

34. Тарғибу ташвиқи ҳуқуқӣ дар ташаккули миллати баландмаърифат воситаи калидӣ мебошад.

35. Таъминоти ҳуқуқӣ дар таъсирасонии ҳуқуқӣ ба муносибатҳои ҷамъиятӣ бо роҳи танзими меъёрии ҳуқуқӣ ифода меёбад.

36. Барои давлати муосир алоқаи бевосита ва мутақобила бо ҷомеа, институтҳои пурзӯр ва бонуфузи ғайридавлатии худидоракунӣ ҷамъиятӣ зарур аст. Дар ҳаҷони муосир давлати пешрафта бо ҷомеаи шаҳрвандӣ ҳамкорӣ мекунад. Барои дарки вазъи мавҷудаи рушди ҷамъият муайян кардани сатҳи рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ дар кишвар муҳим аст.

37. Таъсиси механизми ҷалби тамоми шаҳрвандон, манфиатдор будани онҳо дар раванди ташаккулёбӣ ва муҳокимаи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ зарур аст. Чунин тадбир дар тамоми марҳилаҳои таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ бо дар назар доштани мавқеъ ва пешниҳоди ҷомеа тавассути иттилоотонӣ ва гузаронидани муҳокимаи оммавӣ, ташкили муколамаи созанда байни давлат ва ҷомеа, ки ба ташкили назорати ҷамъиятӣ, таъмини шаффофият ва ошкоро будани фаъолияти мақомоти давлатӣ дар соҳаи ҳуқуқҷодкунӣ имконият медиҳанд.

38. Қобилияти шаҳрвандон оид ба истифода аз воситаҳои ҳуқуқӣ ба ташаккули ҳаҷонбинии ҳуқуқӣ ва ба қонун итоат намудан мусоидат менамояд. Чунин шуури ҳуқуқӣ имкон медиҳад, ки арзиши бунёди қонун ҳамчун падидаи зарурӣ ва самаранокӣ иҷтимоӣ баланд бардошта шавад. Ғайр аз ин он метавонад муносибати рафтории шаҳрвандонро ба қуллӣ дигаргун созад, ки дар натиҷа дар мафкураи онҳо принципҳои инсондӯстӣ, қонуният, баробарӣ, масъулият ва адолат боло мегиранд.

39. Муҳимияти механизми ҳуқуқӣ ҳангоми ҳалли шаклҳои гуногуни низоъҳои ҳаётӣ меафзояд. Дар чунин маврид бояд нақши танзимкунандаи тартиби танзими тосудӣ, миёнаравӣ (медиатсия), инчунин шаклҳои гуногуни расмиёти созишӣ дар ҳаллу фасли баҳсҳои ҷамъиятӣ баланд бардошта шавад.

40. Оммавигардонии ҳалли то судии баҳсҳо сарбориро дар низоми судӣ қоҳиш дода, ба афзоиши сатҳи қаноатмандии шаҳрвандон аз истифодаи намудҳои гуногуни механизми созиш оварда мерасонад. Дар натиҷа сатҳи боварии шаҳрвандон ба давлат афзуда, ба мавқеъгирии онҳо ҳамчун шарикӣ давлат таъсири мусбат мерасонад.

5. МАҚОМОТИ ҲАМОҲАНГСОЗ ВА ТАТБИҚКУНАНДАИ БАРНОМА

41. Барои амалӣ намудани мақсади вазифаҳои Барнома ва ҳалли мушкилиҳои мавҷуда дар самти таълиму тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон, аз тарафи мақоми ҳамоҳангсоз ва татбиқкунандаи Барнома - Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон Шӯрои ҷумҳуриявии мутабоқисозии методӣ оид ба таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22 августи соли 1997, №383 таъсис дода шудааст, мақомоти марказӣ ва маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунӣ шаҳрак ва деҳот, воситаҳои ахбори омма, муассисаҳои таълимӣ, ташкилотҳои давлатӣ, ғайридавлатӣ ва баҳши хусусӣ ҷалб карда мешаванд.

42. Шӯрои ҷумҳуриявии мутабоқисозии методӣ оид ба таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд - Шӯро) нақши ҳамоҳангсозӣ, татбиқнамоӣ ва назоратиро иҷро менамояд.

43. Шӯро ҷиҳати татбиқи Барномаи мазкур вазифадор аст, ки:

- бо мақсади огоҳ будан аз мушкилиҳои соҳа бештар ҷаласаҳои сайёр баргузор намуда, ҳисоботҳои мутақобиларо мавриди муҳокима қарор диҳад ва вобаста ба он қарор қабул намуда, аз натиҷааш дар воситаҳои ахбори омма маводи дахлдор интишор намояд;

- оид ба тарзу усулҳои татбиқи ҳавасмандгардонии субъектони раванди таълиму тарбияи ҳуқуқӣ қарорҳои дахлдор қабул намояд;

- вобаста ба фаъол намудани қори воситаҳои ахбори омма бобати қорӣ намудани сарлавҳа (рубрика) ва гӯшаҳои ҳуқуқӣ дар телевизион, радио ва рӯзномаҳои ҷумҳуриявӣ маҳаллӣ, инчунин шабақаҳои интернетӣ тадбирҳо андешад;

- вобаста ба сари вақт, босифат ва мунтазам баргузори Барномаҳои телевизионӣ, радио ва интишори мавод дар рӯзномаҳои ҷумҳуриявӣ ва маҳаллӣ, инчунин шабақаҳои интернетӣ доир ба таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон қорандешӣ намояд;

- ташаккули низоми пай дар пай ба аҳолӣ расонидани моҳият ва аҳамияти ислоҳоти иҷтимоӣ-иқтисодии дар ҷумҳури амалишаванда, санадҳои меъёрии ҳуқуқии қабулшаванда ва дар тафаккури шаҳрвандон мустаҳкам намудани ғояҳои ҳаётӣ "таҳкими рӯҳияи эҳтиром ба қонунгаравӣ эъмори давлати ҳуқуқбунёд";

- баланд бардоштани шуур ва маърифати ҳуқуқӣ дар ҷомеа, пеш аз ҳама диққати махсус додан ба амалигардонии қорҳои таълиму тарбияи бонизом ва пайваста, таҳкими амиқи шуур ва маърифати ҳуқуқӣ дар тамоми табақаҳои аҳолӣ, оғоз аз низоми таҳсилоти томактабӣ, тарғиби васеи ақидаи нигоҳдошти тавозуни манфиати шахсӣ ва ҷамъиятӣ;

- ба сифати яке аз вазифаҳои афзалиятнокӣ мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои баргузор намудани қорабинҳои бонизомӣ васеи тарғиби ҳуқуқӣ дар заминаи ақидаи концептуалии "Сатҳи баланди маърифати ҳуқуқӣ - қаророти рушди кишвар".

44. Дар оғози давраи тарбияи ҳуқуқӣ, таҳаввулот ва систематикунони фаҳмидани қордаҳои рафтори инсон дар ҷомеа, донишу малакаи ибтидоии ҳуқуқӣ бояд рушд ёбад. Дар робита бо ин таълими онҳо тибқи шаклҳои мухталифи таълими маънавӣ ва ҳуқуқии дар муассисаҳои таълимӣ бо дар назар доштани имкониятҳои синну соли таълимгирандагон, мантиқи фаҳмидани хусусиятҳои танзими ҳуқуқии муносибатҳои ҷамъиятӣ, ҳуқуқи уҳдадорӣ ва масъулияти шахс ба роҳ монда шавад.

45. Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистонро зарур аст, ки Барномаҳои таълиму тарбияро барои муассисаҳои томактабӣ, муассисаҳои таҳсилоти умумӣ (ибтидоӣ, умумии асосӣ ва миёнаи умумӣ), ибтидоӣ касбӣ, миёнаи касбӣ ва олиии касбӣ таҳия намояд, ки қисмати таълимӣ-маънавӣ ва ҳуқуқиро дар бар гирад, аз ҷумла:

- дар муассисаҳои томактабӣ ба кӯдакон "алифбо"-и меъёрҳои иҷтимоиро бо дар назар доштани он ки принципҳои асосии қонун ба категорияҳои ахлоқӣ алоқаманд аст, таълим диҳад;

- мантиқи назарраси маводи ҳуқуқиро бо маводи дарсӣ "Асосҳои ҳаҷонбинии ҳуқуқӣ" барои синфҳои 1-4 муайян намояд;

- дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи асосӣ (синфҳои 5-9), муассисаҳои махсусгардонидашуда таълими ҳуқуқ ва омӯзиши он ба роҳ монда шавад;

- дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ (синфҳои 10-11) бо мақсади бедор намудани рағбати таълимгирандагон ба роҳ мондани маҳфилҳои илмӣ хонандагон, конференсҳо, олимпиадаҳо, мусобақаҳои ҳуқуқӣ ва ҳавасмандии ғолибони он дар шакли моддӣ таҳти унвони "Беҳтарин хонандаи ҳуқуқдон" пешбинӣ карда шавад;

- дар тамоми муассисаҳои таҳсилоти олиии касбӣ, новобаста аз ихтисос ва шакли таълим ба донишҷӯён омӯзиши предмети соҳаи ҳуқуқ тақвият дода шавад;

- ҳамасола гузаронидани озмуни "Беҳтарин омӯзгор - ҳуқуқшинос" дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи асосӣ, миёнаи умумӣ ва олиии касбӣ бо ҳавасмандгардонии моддӣ ба роҳ монда шавад;

- масъалаи тарбияи фарҳанги ҳуқуқӣ, муайян кардани роҳҳои ташаккулёфта ва таҳкими минбаъдаи он бояд самтҳои афзалиятнокӣ тадқиқоти илмӣ-ҳуқуқӣ ҳисобида шуда, ба алоқамандии фарҳанги умумӣ ва ҳуқуқии шахс, инчунин фарҳанги ҳуқуқӣ ва рафтори ҳуқуқӣ аҳамияти махсус дода шавад;

- барои муассисаҳои таҳсилоти олиии касбӣ бо иштироки мақомоти давлатии дахлдор методологияи асосиро барои таълими ҳуқуқии ҷавонон таҳия намояд.

46. Вазорати маориф ва илм, ки дар таълим ва тарбияи ҳуқуқӣ мавқеи муҳарири ишғол менамояд, бояд ҷиҳати амалӣ намудани қорҳои тарғиботӣ, ташвиқотӣ-ҳуқуқӣ бо дар назар доштани тақвият шуури насли наврас дар онҳо талқин намудани моҳияти ҳуқуқи уҳдадорӣ, ростқавлӣ, неқбинӣ, меъёрҳои этикӣ, арзишҳои миллӣ (дин, фарҳанг, таърих), ватандӯстӣ ва ҳисси ифтихори арзишҳои миллӣ, масъулияти назаррас дошта бошад.

47. Кумитаи телевизион ва радиои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон яқчо бо Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон дар телевизиону радио ва воситаҳои дигари ахбори омма ҳамчун манбаи асосии иттилоот ба аҳолӣ бояд Барномаҳои махсус дар мавзӯи таълиму тарбияи ҳуқуқӣ ташкил намоянд.

48. Дар як вақт бо мақсади баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон дар маркази шаҳру ноҳияҳои ҷумҳури паҳши Барномаҳои телевизион, радио ва нашри рӯзномаю маҷаллаҳо ба таври доимӣ ба роҳ монанд.

49. Воситаҳои ахбори омма бо дар назар доштани минбари васеи таъсиррасониву иттилоотӣ ва омӯзишӣ - фарҳангӣ доштани худ бояд мавзӯҳои ҳуқуқиро бештар бо ҷалби ҳуқуқшиносон ҷиҳати ҳалли мушкилоти ҳуқуқии шаҳрвандон инъикос намоянд.

50. Инчунин воситаҳои ахбори омма зарур аст, ки маълумотро дар бораи масъалаҳои ҳуқуқие пешниҳод намоянд, ки он диққати ҷамъиятро ба худ ҷалб намуда, имконияти ҳалли масъалаҳои ҳуқуқиро муҳайё созад.

51. Кумитаи телевизион ва радиои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон яқчо бо Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади пурзӯр намудани нақши воситаҳои ахбори омма дар таъмини иттилооти ҳуқуқӣ, аз татбиқи васеи усулҳои инноватсионии ташвиқоти ҳуқуқӣ, аз он ҷумла тақмили истифодаи технологияи муосири иттилоотӣ истифода баранд.

52. Дар ташаккули маърифати ҳуқуқи аҳоли ва савдонии ҳуқуқи нақши қормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва намояндагони мақомоти дигари давлатӣ басо муҳим мебошад. Бо ин мақсад воҳуриҳо бо аҳоли, алапхусус бо ғуруҳҳои осебпазир (ноболиғон, маъҷубон, нафақаҳурон, муҳочирон ва дигарон), донишҷӯён дар мавзӯҳои мухталифи ҳуқуқӣ бо истифода аз слайдҳо, видеоклипҳо ва усулҳои дигари ба наслҳои ҷавон нигаронидашуда бояд бештар ба роҳ монда шаванд.

53. Гузаронидани ҷунин чорабиниҳо бевосита аз ҷониби қормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва намояндагони мақомоти дигари давлатӣ зарур буда, дар як вақт он таъсири нисбатан мусбӣ дорад, зеро танҳо қормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва намояндагони мақомоти дигари давлатӣ метавонанд батафсил ба саволҳои дар раванди баргузори чорабини пайдошуда посух дода, қорҳои фаҳмондадиҳиро дар самтҳои дахлдор боз ҳам бештар баргузор намоянд.

54. Бинобар ин барои баланд бардоштани маърифати ҳуқуқи аҳоли, афзун намудани эътимод ва боварии мардум ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва мақомоти дигари давлатӣ, бештар гардонидани ақидаи шаҳрвандон нисбат ба фаъолияти онҳо андешидани чораҳои зерин аз ҷониби қормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва намояндагони мақомоти дигари давлатӣ мувофиқи мақсад аст:

- афзалият додан ба чорабиниҳо дар самти пешгирӣ намудани ҷиноятқорӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳо дар байни аҳоли, хусусан байни ноболиғон ва ҷавонон;
- баланд бардоштани сатҳи ҳамқории шаҳрвандон бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар самти пешгирӣ ва ошқор намудани ҷиноятҳо, аз ҷумла дар соҳаи муқовимат ба экстремизм, терроризм, савдои одамон, муомилоти ғайриқонунии воситаҳои нашъадор, ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта, ҷиноятҳо ба муқобили амнияти иттилоотӣ, ки хусусияти фаромиллӣ касб кардаанд;
- қорқарди роҳҳои коммуникатсионӣ оид ба гирифтани иттилооти зарурӣ аз мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва мақомоти дигари давлатӣ вобаста ба ҳуқуқ ва озодиҳои шаҳрвандон;
- дар шуури ҷомеа ташаккул додани симои иҷтимоии куллан нави қорманди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ки аз амалҳои коррупсионӣ ҳоли буда, ҳадафаш мусоидат намудан ба шаҳрвандон дар ҳимояи ҳуқуқи озодиҳои онҳо мебошад;
- мунтазам баланд бардоштани фарҳанги муоширати қорманди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо аҳоли;
- таъмини дастрасии васеи рӯзномаю маҷаллаҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва мақомоти дигари давлатӣ ба аҳоли, ки дар онҳо санадҳои меъёрии ҳуқуқи қабулшуда ва маводи дигари огоҳунанда вобаста ба пешгирии ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурий ҷой дода шудаанд;
- таҳияи видеофилмҳо оид ба мавзӯҳои ҳуқуқӣ бо забонҳои давлатӣ ва русӣ, ки ба шарҳи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд, инҷунин пешгирии ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои дигар нигаронида шудааст;
- ба таври васеъ ва мунтазам гузаронидани мизҳои мудаввар, қонфронсҳо ва семинарҳо дар мавзӯҳои ҳуқуқӣ.

55. Мақомоти судӣ:

- ба таври доимӣ гузаронидани чорабиниҳои гуногуни ҳуқуқиро дар байни аҳоли бо иштироки бевоситаи судьяҳо, қормандони дастгоҳи суд дар пешбурди фаъолияти тарғиботу ташвиқоти ҳуқуқӣ, инҷунин гузаронидани воҳуриҳо бо коллективҳои меҳнатӣ ва аҳоли оид ба масъалаҳои ҳуқуқие, ки муносибатҳои хусусияти граждани, иқтисодӣ, оилавӣ, меҳнатӣ, манзилӣ ва дигар самтҳоро доранд, ба роҳ монанд;

- ҷиҳати бештар намудани шумораи муҳофизаи сайёри судӣ ва самаранокии онҳо чораҳои зарурӣ андешид;
- вобаста ба тақвият бахшидан ба фаъолияти судҳои ҳақамӣ ва ҳалли баҳсҳои тосудӣ (медиатсия) бо ҷалби бештари шумораи аҳоли қорҳои фаҳмондадиҳиро ба роҳ монанд;
- тавассути воситаҳои ахбори омма, аз ҷумла шабакаи интернетӣ ба маълумоти аҳолии кишвар расонидани санадҳои судӣ;
- тақвият бахшидан ба барномаҳои телевизионии махсус дар мавзӯҳои баррасишудаи парвандаҳои судӣ.

56. Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ қорҳоро оид ба баланд бардоштани шуур ва фарҳанги ҳуқуқӣ, бо низоми ва дар иртибот бо принципи "шахсият-оила-маҳалла-муассисаи таълимӣ-ташкilot-ҷамъият" ташкilot намоянд.

57. Мақомоти ҳокимияти давлатии Вилояти Мухтори Қӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, шаҳру ноҳияҳо, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот бо мақсади таъмини самаранок ва саривақтии вазифаҳои дар Барнома пешбинишуда қорҳои зеринро бояд анҷом диҳанд:

- ҳамқории зичро бо сохторҳои маҳаллии мақомоти марказии ҳокимияти иҷроия ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар маҳал дар самти таълиму тарбияи ҳуқуқи шаҳрвандон ба роҳ монанд;
- паҳши барномаҳои махсусро тариқи телевизион ва радиои маҳаллӣ доир ба таълиму тарбияи ҳуқуқи шаҳрвандон таъмин намоянд;
- самтҳои афзалиятнокро оид ба баланд бардоштани таълим ва тарбияи ҳуқуқи шаҳрвандон вобаста ба тақозои вазъи мавҷуда муайян намоянд;
- дастрасии аҳолиро ба санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки аз ҷониби мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ қабул карда мешаванд, тариқи наشري онҳо дар рӯзномаҳои маҳаллӣ, инҷунин дар сомонии расмӣ таъмин намоянд;
- ба маълумоти аҳоли санадҳои меъёрии ҳуқуқи нав қабулгардидаҳо расонанд, татбиқ ва натиҷагирии онҳоро таъмин намоянд;
- ба наشريҳои расмӣ интишори санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ (Ахбори Маҷлиси Олии Қӯмҳурии Тоҷикистон, Феҳристи ягонаи давлатии санадҳои меъёрии ҳуқуқи Қӯмҳурии Тоҷикистон, рӯзномаҳои "Қӯмҳурият", "Садои мардум") обуна шуда, нусхаҳои назоратии санадҳои меъёрии ҳуқуқиро пеш баранд;
- ҳамасола гузаронидани озмунҳои "Бештарин ҳуқуқдон" дар маҳал бо ҳавасмандгардони моддӣ ба роҳ монда шаванд;
- бо иштироки доираи васеи аҳоли воҳуриҳо ва машваратҳо оид ба таълиму тарбияи ҳуқуқи шаҳрвандон баргузор намоянд;
- ба қори шӯроҳои мутобиқсозию методӣ оид ба таълим ва тарбияи ҳуқуқи шаҳрвандон дар маҳал тақвият бахшанд.

58. Ташкilotҳои ҷамъиятӣ яке аз институтҳои муҳими баланд бардоштани маърифати ҳуқуқи шаҳрвандон буда, ба ташаккули ҳисси масъулиятшиносӣ, ватандӯстӣ, эҳтиром нисбат ба Конституция ва қонунҳои Қӯмҳурии Тоҷикистон, тарғиби арзишҳои демократӣ, дарқ намудани ягонагии ҳуқуқ, озодӣ ва вазифаҳои асосии инсон ва шаҳрванд, таъмини иштироки фаъоли аҳоли дар ҳаёти сиёсии Қӯмҳурии Тоҷикистон бояд ҳиссагузор бошанд. Аз ҷумла ташкilotҳои ҷамъиятӣ ба фаъолияти тарғиботиву ташвиқотӣ дар байни қӯдакони ҳуқуқвайронкунанда бояд диққати махсус дода, ҷиҳати таҳия ва пешниҳод намудани барномаҳои махсус барои гирифтани грантҳо бо мақсади пешгирии намудани омиқҳои номатлуб дар байни қӯдакон ва ҷавонон бо мақомоти дахлдори давлатӣ ҳамқории зичро ба роҳ монанд. Дар ин раванд барномаҳои махсус дар телевизиону радио ва воситаҳои дигари ахбори омма ташкilot намоянд. Ин ҳамқорӣ ба тақмили усулҳои қор ва иштироки аҳли ҷомеа ба рушди ҷомеаи босубот, ваҳдату созандагӣ, худшиносии ҳуқуқӣ, пойдории оилаи устувор, муносибату ҳамқории аҳоли бо мақомоти гуногуни ҳокимияти давлатӣ таъсири мусбат мерасонад.

6. ҲАВАСМАНДГАРДОНӢ ДАР СОҲАИ ТАЪЛИМУ ТАРБИЯИ ҲУҚУҚИИ ШАҲРВАНДОН

59. Бинобар гузаштан ба муносибатҳои нави иқтисодӣ, низоми таълиму тарбияи ҳуқуқи шаҳрвандон бояд чораҳои ҳавасмандгардони моддӣ ва маънавиро дар бар гирад.

60. Ҷунин ҳавасмандгардонӣ бояд мутақобила бошад, яъне ҳавасмандгардони ҳам шаҳрвандон оид ба азхуд намудани донишҳои ҳуқуқӣ, риояи бечуну ҷарои қонунҳо, рафтори эҳтиромона ба ҳуқуқ ва ҳавасмандгардони шахсоне, ки барои паҳн намудани донишҳои ҳуқуқӣ, андешидани чораҳо барои баланд бардоштани маърифати ҳуқуқи аҳоли муваззаф шудаанд, зарур аст.

61. Ҳавасмандгардонӣ бо тарзу усулҳои зерин амалӣ шуда метавонад:

- стипендияҳо, муқофотҳои пулӣ, подошпулӣ, муқофотҳо (туҳфаҳо);
- ифтихорномаҳо, унвонҳои фаҳрӣ, нишонҳои сарисинагӣ, ҷомҳо ва ҳайкалчаҳои рамзӣ.

62. Тарзу усулҳои номбаршуда метавонанд дар ҳамбастагӣ низ амалӣ карда шаванд ва нисбати ҳарду тарафи раванди таълиму тарбияи ҳуқуқи шаҳрвандон татбиқ гарданд.

63. Тарзу усулҳои ҳавасмандгардониро бо роҳҳои ташкilot намудани озмунҳо, олимпиадаҳо, бозиҳои шавқовар, ки метавонанд ҳам ба таври воқеӣ ва виртуалӣ баргузор шаванд ва инҷунин тариқи барномаҳои радиоиву телевизионӣ, таъсис додани муқофотҳо амалӣ қардан имконпазир аст.

64. Аз ҳамин лиҳоз мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва инҷунин дигар шахсони ҳуқуқӣ, новобаста аз шакли ташкilot ҳуқуқӣ ва шакли моликиятшон, метавонанд маблағҳои муайянеро барои ҳавасмандгардонӣ дар соҳаи таълиму тарбияи ҳуқуқи шаҳрвандон дошта бошанд. Маблағҳои зикргардида аз ҳамаи сарчашмаҳои маблағгузорӣ, аз ҷумла бучети давлатӣ, суратҳисоби махсус ва сарчашмаҳои дигар, ки қонунгузори Қӯмҳурии Тоҷикистон манъ накардааст, ташаккул ёфта метавонанд.

7. САРЧАШМАИ МАБЛАҒУЗОРӢ

65. Маблағгузори чорабиниҳо оид ба амалигардони Барнома аз ҳисоби маблағҳои дар бучети давлатӣ пешбинигардида, маблағҳои махсус ва манбаъҳои дигари ғайрибучетӣ, ки қонунгузори Қӯмҳурии Тоҷикистон манъ накардааст, амалӣ гардонидани мешавад.

66. Ҳаҷми маблағгузорӣ барои амалисозии Барнома аз ҳисоби маблағҳои бучети давлатии Қӯмҳурии Тоҷикистон мутобиқи нақшаи чорабиниҳои тасдиқнамудаи Ҳуқумати

Ҷумҳурии Тоҷикистон давра ба давра муайян карда мешавад.

67. Маблағгузори чорабиниҳои дар Барнома пешбинигардида дар самти ҳавасмандгардони кормандони мақомоти давлатӣ ва шаҳрвандоне, ки ғолиби озмунҳо мегарданд, аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ, суратҳисоби махсус ва манбаҳои дигари ғайрибуҷетӣ, ки қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ накардааст, амалӣ карда мешавад.

68. Амалигардони сиёсати давлатӣ дар самти таълиму тарбияи шаҳрвандон, ғайр аз маблағгузори давлатӣ бояд сарчашмаҳои дигари имконпазири маблағгузори пешбинӣ намояд. Аз ин нуқтаи назар дарёфти сарчашмаи иловагии маблағгузори метавонад самарабахш бошад. Хусусан ширкатҳои, ки хизматрасони ҳуқуқӣ ва консалтингиро амалӣ менамоянд, коллегияҳо, бюроҳо ва ассотсиатсияҳо метавонанд мустақилона семинарҳо ё тренингҳоро оид ба масъалаҳои ҳуқуқӣ барои аҳолии ҷавонони таҳсилгиранда ташкил намоянд, воситаҳои ахбори оммаро барои ташкили репортаж ё сюжетҳои махсус, ки ба баланд бардоштани савияи дониши ҳуқуқии аҳолии равона шудааст, таъмин намоянд.

69. Бо мақсади ҳавасмандгардони ташкилотҳои ғайридавлатӣ ва субъектони соҳибкорӣ барои иштирок дар чорабиниҳои таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон, таҳия намудани рейтингӣ махсус, ки сатҳи ҷалби чунин ташкилотҳоро ба барномаҳои таълиму тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон инъикос намояд, зарур аст. Рейтинг метавонад инъикосунандаи эътибори баланди субъектони таълиму тарбияи ҳуқуқӣ дар байни ҷомеа ва давлат шавад. Дар навбати худ доштани рейтингӣ баланд иштироки ташкилотҳои ғайридавлатӣ ва субъектони соҳибкориро дар маблағгузори давлатӣ дар самтҳои дигар низ кафолат диҳад.

8. ИНТИЗОРӢ АЗ НАТИҶАҲО

70. Амалисозии Барнома оммавигардони ҳуқуқӣ инсонро таъмин намуда, ба эҳтироми қонун, баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳолии, ки дар ниҳоят сатҳи фарҳанги ҳуқуқии шаҳрвандон, ки бо рафтори қонуни ва фаъолияти шаҳрвандӣ фарқ мекунад, мусоидат хоҳад кард.

71. Ҷамъамон ин ба таҳкими ҳамкориҳои ҳамҷонибаи байнисоҳавӣ, рушди шарикӣ байни мақомоти давлатӣ, муассисаҳои таълимӣ, воситаҳои ахбори омма, ташкилотҳои ғайридавлатӣ ва тиҷоратӣ, инчунин ба роҳ мондани сиёсати қавии коммуникатсионӣ, ки арзишҳои фарҳанги ҳуқуқиро дар сатҳи маҳаллӣ ва миллӣ тарғиб менамояд, мусоидат мекунад.

72. Дар ниҳоят амалисозии Барнома ба инҳо мусоидат менамояд:

- тақвияти рағбати шаҳрвандон ба донишҳои соҳаи ҳуқуқ ва рушди фарҳанги ҳуқуқӣ;
- васеъ намудани дастрасии шаҳрвандон ба иттилооти ҳуқуқӣ;
- бартараф кардани ҳечангориҳои (нигилизм) ҳуқуқӣ ва қолабрезии рафтори зиддихуқуқӣ ҳамчун яке аз зинаҳои калидии мубориза бар зидди ҷинояткорӣ ва пешгирии содир кардани ҳуқуқвайронкуниҳо;
- иштироки фаъолонаи шаҳрвандон дар раванди фаъолияти ҳуқуқҷодкунӣ;
- баланд бардоштани нақши ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва давлат дар пешбурди тарғиби донишҳои ҳуқуқӣ, расонидани ёрии ҳуқуқӣ ба гурӯҳҳои осебпазири аҳолии;
- таъмини ҳамкориҳои давлат бо ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, аҳолии дар масъалаҳои рушди фарҳанг ва маърифати ҳуқуқӣ, мусоидат ба рушди донишҳои ҳуқуқӣ;
- паст кардани сатҳи ҳуқуқвайронкунӣ дар байни аҳолии, алалхусус нобилигон;
- эҳтиром ва риояи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии дигар, ҳисси баланди ватандӯстӣ, инчунин муносибати эҳтиромона ба инсон ва ҳуқуқу озодиҳои ӯ.

Замимаи 2